

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.
МЕЧНИКОВА
Кафедра політології**

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПОЛІТИЧНИХ НАУК

**Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 052 «Політологія»**

(електронне видання)

ОДЕСА 2023

УДК 32:37.091.33(076)
M545

Укладач: Наталя КАДУК – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рецензенти:

Валентина ШАМРАЄВА – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Світлана ГВОЗДІЙ – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фізіології, здоров'я і безпеки людини та природничої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Рекомендовано до друку Вченою Радою факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

(Протокол № 1 від 30 серпня 2023 року)

У методичних вказівках наведено основні положення для вивчення дисципліни «Методика викладання політичних наук» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Політологія» спеціальності 052 «Політологія». Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні тем практичних занять та у процесі самостійної роботи.

УДК 32:37.091.33(076)
M545

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Плани практичних занять, завдання для самостійної роботи та методичні вказівки до вивчення питань теми	6
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	27
Питання для підсумкового контролю.....	29
Рекомендована література для вивчення дисципліни.....	31
Форми контролю і методи оцінювання	36

ВСТУП

Методика викладання – це оптимальне поєднання загальнодидактичних методів, прийомів і засобів навчання, які застосовуються для організації навчального процесу.

Методика викладання курсу політології у вищій школі ґрунтується на класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності здобувача і постійно вдосконалюється під впливом наукових досягнень в політології, педагогіці, політичних та соціально-економічних змін в Україні та світі. На початку ХХІ століття методика викладання курсу політології у вищій школі дає змогу не тільки поглибити та інтенсифікувати процес пізнання політичних явищ, а й наповнити його актуальним гуманістичним змістом.

Предметом вивчення дисципліни «Методика викладання політичних наук» є методика викладання курсів політологічних дисциплін у вищій школі, що ґрунтується на класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності здобувача вищої освіти.

Мета курсу «Методика викладання політичних наук» – надання здобувачам вищої освіти цілісної і логічно-послідовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, розкриття концепції, основи теорії, методики і методології викладання політичних дисциплін у системі вищої школи. Сприяти підвищенню творчої активності здобувачів, допомогти розвитку їх професійно значущих особистих дидактичних здібностей та вмінь, а також освоєнню технологій навчального процесу.

Завдання курсу:

- формування теоретичних уявлень про методику викладання у вищій школі як навчальну дисципліну, її мету, завдання;
- ознайомлення з поняттями, категоріями, методами, технологіями методики викладання;
- висвітлення особливостей методів викладання у вищій школі;
- ознайомлення зі структурою і змістом навчального процесу у ЗВО;
- оволодіння педагогічними формами освітньої взаємодії зі здобувачами, навчитися творчо застосовувати знання і засоби діяльності, засвоєнні під час вивчення навчальних дисциплін;
- формування вміння планувати, організовувати та аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять;
- формування вмінь і навичок самостійної роботи, підготовки та проведення лекційних і семінарських занять зі здобувачами, удосконалення їх пізнавальних умінь, мовлення, комунікабельності, творчої особистості майбутнього фахівця;
- формування вмінь використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку здобувачів під час викладання політичних наук;

- набуття початкового досвіду ведення науково-методичної роботи, дослідно-експериментальних форм педагогічної діяльності;
- ознайомлення з кращим педагогічним досвідом викладачів ЗВО України.

Кількість лекційних та практичних занять визначається навчальним планом і має максимально враховувати вимоги державного стандарту до професійної підготовки політологів.

По завершенню вивчення курсу здобувач повинен:

ЗНАТИ:

- критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі в контексті викладання політичних наук;
- сучасні інтерактивні методи навчання здобувачів;
- форми організації навчання здобувачів;
- норми, критерії оцінювання знань, умінь здобувачів, повідомлення їм та отримання від них зворотнього зв'язку;
- специфіку застосування новітніх освітніх технологій у вищій школі під час викладання політичних дисциплін;
- особливості організаторської, координаційної та управлінської діяльності у закладі вищої освіти;
- психологічні особистісні якості викладача вищої школи, професійні вимоги до нього.

ВМІТИ:

- аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення найсучаснішого педагогічного досвіду;
- застосовувати методи, прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів (бесіди, діалогу, дискусії, мозкової атаки, сюжетно-рольової гри, роботи в групах тощо) в контексті викладання політичних наук;
- планувати структуру, зміст, процес організації лекції, практично-семінарського заняття;
- укладати лекційні тексти за передбачуваною схемою, планом;
- творчо проводити семінарські, практичні заняття з політичних дисциплін;
- добирати оптимальні форми та методи педагогічної діяльності;
- застосовувати сучасні освітні технології;
- забезпечувати виконання розвиваючої, координуючої, управлінської функції викладача у ЗВО;
- здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Змістовний модуль 1.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Практичне заняття 1.

ТЕМА: Психолого-педагогічні основи засвоєння знань у процесі навчання

Питання для обговорення:

1. Закони, закономірності та принципи навчання.
2. Викладач як суб'єкт педагогічного процесу.
3. Особистісно-професійний портрет викладача вищої школи.
4. Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість викладача.
5. Особистісно-професійний саморозвиток викладача.

Методичні рекомендації.

В контексті підготовки до відповіді **на перше питання** слід звернути увагу на загальну характеристику вищої освіти та її складових як системи і процесу. Зокрема, процес навчання - це спеціальна форма передачі й засвоєння суспільно-історичного досвіду, придбаного людьми протягом століть і вираженого у вигляді системи наукових знань, суджень, правил тощо. Як процес, навчання містить у собі дві органічно пов'язані діяльності (або субдіяльності), а саме: викладання - діяльність викладача у процесі навчання, спрямована на організацію навчальної діяльності здобувачів, планомірну, систематичну передачу змісту освіти й формування необхідних якостей особистості; учіння (научіння) - процес діяльності того, хто навчається (як під керівництвом, так і в ході самоосвіти), спрямований на засвоєння змісту освіти й досвіду навчально-пізнавальної діяльності.

Виходячи з цього, *основними структурними елементами навчального процесу* виступають: • цілі навчання, які є ідеальною моделлю бажаного результату засвоєння змісту освіти; • зміст освіти, під яким розуміється педагогічно адаптований соціальний досвід; • методи навчання й учіння; • організаційні форми навчання; • реальний результат.

Основними *особливостями навчання у вищій школі* є наступне: • Засвоєння наукових знань і набуття практичного досвіду відбувається під знаком професійної спрямованості, тобто у плані підготовки до діяльності в

галузі обраної професії. • Вивчення науки та її розвитку. Здобувач опановує процесом формування наукових знань і методами самої науки, знайомиться з її проблемами, завданнями та способами їхнього вирішення. • Поєднання наукового й навчального процесів.

Розглядаючи принципи навчання у закладі вищої освіти, слід обов'язково звернути увагу на принцип активності навчання; принцип наочності, принцип систематизації знань.

Розглядаючи **друге питання** щодо викладача як суб'єкта педагогічного процесу, необхідно відзначити, що у процесі навчання викладач виконує різні *ролі*: координатора; методиста; джерела інформації; мотиватора; натхненника; контролера; авторитета.

Крім того, викладач вищого навчального закладу виконує *функції*: • організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок); • інформаційну (носієв новітньої інформації); • трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання); • орієнтовно-регулятивну (структура знань педагога визначає структуру знань здобувача); • мобілізаційну (перетворення об'єкта виховання в суб'єкт самовиховання, саморуху, самоствердження, саморозвитку).

Щодо **третього питання** - особистісно-професійний портрет викладача вищої школи, необхідно приділити увагу психологічній характеристиці особистісних якостей сучасного викладача вищої школи. Підготовлений до професійної діяльності педагог має такі *професійні й особистісні якості*: • усвідомлення сенсу і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної вищої школи; • осмислена, зріла педагогічна позиція; • уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати і оптимально переосмислювати їх під час навчання; • здатність вибудовувати цілісну освітню програму, яка враховувала б індивідуальний підхід до здобувачів, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири; • співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності; • здатність бачити індивідуальні здібності здобувачів і навчати відповідно до їх особливостей; • уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання; • володіння технологіями, формами і методами інноваційного навчання; • здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

В контексті **четвертого питання** зауважимо, що важливою професійною якістю викладача вищої школи, взагалі, та викладача політичних наук, зокрема, є готовність до інноваційної діяльності.

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати таким основним *принципам*: 1. принцип інтеграції освіти; 2. принцип диференціації та індивідуалізації освіти; 3. принцип демократизації освіти.

Інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі зі здобувачами.

Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість про інноваційні педагогічні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності.

П'яте питання присвячене розгляду особливостей особистісно-професійного саморозвитку викладача вищої школи. *Професійний саморозвиток* здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та способів інтенсифікації цього процесу.

Специфіка самовдосконалення викладача закладів вищої освіти:

1. Фахівець вищої школи є суб'єктом, активним творцем себе.
2. Єдність механізмів самовдосконалення – наукового та навчального, методичного та особистісного.
3. Спрямованість самовдосконалення викладача ВНЗ не тільки на себе, а й на розвиток здобувача, його креативно-самостійну роботу, активізацію навчально-пізнавальної діяльності, пробудження потреби в особистісному розвитку.
4. Особливості самовдосконалення викладача ЗВО виявляються в розвиненому критичному педагогічному мисленні та самосвідомості особистості.
5. Гуманістична спрямованість самовдосконалення викладача ЗВО, що виявляється в постійному розвитку взаємодії тандему «викладач–здобувач», бажанні та намаганні ставати кращим, досягати високих морально-професійних цілей, стимулювати здобувачів до самовдосконалення, у здатності пробуджувати в здобувачі шляхетні почуття.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дидактична концепція Д. Дьюї.
2. “Я-концепція” К. Роджерса у сучасному вузівському навчанні.

3. Теорія самоактуалізації А. Маслоу.

Змістовний модуль 2.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ПОЛІТОЛОГІЇ: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ, ФУНКЦІЇ, ЗАСОБИ

Практичне заняття 2.

ТЕМА: Предмет методики викладання політології

Питання для обговорення:

1. Предмет методики викладання політології та особливості політологічної освіти.
2. Наукові, логічні та педагогічні засади методики викладання політичних наук .
3. Основні принципи дидактики, відповідно до яких здійснюється викладання політології.

Методичні рекомендації.

Підготовка до **першого питання** цієї теми пов'язана з дослідженням предмету методики викладання політології та особливості політологічної освіти. Як навчальна дисципліна, політологія відбулася ще у 1857 році, коли в Колумбійському університеті (США) була створена кафедра історії і політичної науки. У 1872 році у Франції була відкрита приватна школа політичної науки, яка готувала кадри для чиновницького апарату.

У наш час для розвитку політології у світовому масштабі зіграв міжнародний симпозіум з питань політичної науки, проведений в 1948 році під егідою ЮНЕСКО. Саме тоді для узагальнення поняття «політичної науки» був запропонований термін «політологія» і були розроблені рекомендації по введенню викладання відповідної дисципліни в межах системи вищої освіти країн – членів ООН.

Відтоді основні завдання політичних дисциплін стали включати оволодіння знаннями, уміннями і навичками, які тісно пов'язані з формуванням уявлень про політику, політичну діяльність, усвідомленням і прогнозуванням політичних процесів і явищ, політичного розвитку, розробкою концептуального апарату політології, методології і методів політичних досліджень. *Методика викладання політології* як наука про цілі, принципи, форми, методи і засоби викладання науково-політичних знань.

Розглядаючи **друге питання**, слід звернути увагу на наукові засади методики викладання політології. Методологічні категорії, які забезпечують впровадження інноваційних технологій в методику викладання політології: дидактичні ідеї, дидактичні концепції, дидактичні категорії. Філософія як

методологічна основа методики викладання політології. Використання філософських методів наукового пізнання при дослідженні явищ і процесів політичного світу. Логічні засади методики. Забезпечення цілісності, системності й логічної послідовності викладання політології. Дотримання вимог (законів) логіки у викладанні. Науково-педагогічні основи методики.

Основні принципи дидактики, відповідно до яких здійснюється викладання політології. Психолого-педагогічні основи методики: урахування специфіки психології університетської молоді, психологічних особливостей сприйняття і засвоєння науково-політичних знань, спілкування викладача з аудиторією.

Основні принципи дидактики, відповідно до яких здійснюється викладання політології, розглядаються **в третьому питанні**. Методологія та методична система політологічної освіти. Предмет методики викладання політології. Класифікація методики викладання науково-політичних дисциплін. Загальна, особлива і часткова методика. Значення методики для підвищення науково-педагогічного рівня викладання політології. Науково-педагогічна література із загальних питань та окремих проблем методики викладання політології.

Завдання для самостійної роботи:

1. Особливості методики викладання політичних наук у ЗВО США.
2. Основні аспекти методики викладання політичних наук у ЗВО країн Західної Європи.
3. Основні аспекти методики викладання політичних наук у ЗВО країн Східної та Центральної Європи.

Практичне заняття 3.

ТЕМА: Політологія як навчально-пізнавальний процес: цілі, функції, форми і засоби викладання

Питання для обговорення:

1. Цілі навчання у навчально-політологічному процесі та шляхи їх реалізації.
2. Функції, форми і засоби навчання в контексті викладання політичних дисциплін.
3. Модульно-рейтингова система навчання та її застосування у навчальному процесі з політології.

Методичні рекомендації.

Під час опанування **першого питання** цієї теми слід звернути увагу на предмет політології як науки та навчальної дисципліни, визначити цілі навчання у навчально-політологічному процесі та шляхи їх реалізації. Цілі навчання виступають в якості основного чинника у навчально-політологічному процесі і головного критерію оцінки його результатів. Основні цілі викладання політології: набуття здобувачами глибоких і міцних знань із науково-політичних наук; вироблення у здобувачів навичок застосування набутих політологічних знань для вирішення політичних проблем; оволодіння здобувачами політології як методології та методики наукового пізнання політичних явищ і процесів.

Друге питання цієї теми присвячене вивченню функцій, форм і засобів навчання. Функції навчання: пізнавальна, навчальна, установча (методична), контролююча, виховна. Форми навчання в системі навчального процесу: аудиторні (лекції, семінарські заняття, консультації, заліки, іспити) і позааудиторні (робота з науковою літературою, написання рефератів, курсових і дипломних робіт, участь у роботі теоретичних конференцій, здобувачських наукових гуртків і проблемних груп, екскурсії тощо). Засоби навчання: навчальна, наукова і методична література; фактичний матеріал; засоби унаочнення і технічні засоби навчання; публіцистика, твори художньої літератури і мистецтва.

Реалізація функцій навчально-політологічного процесу як культурно-цивілізаційного феномену: форми і засоби навчання. Проблема їх вибору та оптимального поєднання. Розробка методичних заходів із вивчення теми курсу політології з розподілом інформаційного матеріалу за формами навчально-політологічного процесу з використанням сучасного комплексу дидактичних засобів.

Вивчення **третього питання** пов'язане з аналізом модульно-рейтингової системи навчання та її застосування у навчальному процесі з політології. *Модульно-рейтингове навчання* - послідовне засвоєння навчального матеріалу рівними, цілісними, логічно впорядкованими і обґрунтованими частинами (модулями), результати якого є підставою для визначення місця (рейтингу) здобувача серед одногрупників. В контексті цього *модуль* - логічно завершена частина теоретичних знань і практичних умінь з певної навчальної дисципліни, а *рейтинг* - позиція здобувача в академічній групі за результатами навчання з певного предмета, яка визначається рейтинговим показником, тобто величиною, яка є відсотковим відношенням суми опорних оцінок з усіх модулів до суми максимально можливих.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проблема вибору та оптимального поєднання форм та засобів навчання для досягнення цілей навчання.

2. Відмінності модульно-рейтингового навчання від традиційної системи навчання.

3. Переваги модульно-рейтингового навчання при вивченні політичних наук.

Практичне заняття 4.

ТЕМА: Навчально-політологічний процес: методи навчання

Питання для обговорення:

1. Поняття методу навчання та його місце у навчально-політологічному процесі.
2. Класифікація методів навчання та їх загальна характеристика.
3. Інтерактивні методи навчання та особливості їх застосування в контексті викладання політології.
4. Проблемне навчання та особливості його прояву на заняттях із політології.
5. Розвиток критичного мислення на заняттях із політології.

Методичні рекомендації.

Під час підготовки до **першого питання** слід ретельно розібратися із змістом поняття методу навчання та його місцем у навчально-політологічному процесі. Зокрема, *метод навчання* (від грец. Methodos – шлях пізнання, спосіб знаходження істини) – впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності викладача та здобувачів з метою досягнення освітньої мети. Вони реалізуються через систему прийому і засобів навчальної діяльності.

Прийом навчання – залежить від індивідуального стилю діяльності педагога і сприяє підвищенню ефективності метода навчання, виступаючи в якості його складової частини. *Засоби навчання* – сукупність предметів, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію мети освітнього процесу; різноманітне навчальне обладнання, предмети матеріального та духовного світу.

Загальна характеристика підходів до класифікації методів навчання повинна бути вивчена у **другому питанні**. *Класифікація методів навчання: за джерелами отримання знань* (словесні, наочні, практичні); *за логічними шляхами засвоєння знань* (аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний, метод аналогії); *за характером і рівнем пізнавальної діяльності здобувачів* (пояснювально-ілюстративний, проблемний, частково-пошуковий, дослідний), *за системним підходом до навчального процесу* виділяють прийоми і методи навчання (організації і проведення

навчання, стимулювання і мотивації учнів, контролю і самоконтролю в навчанні, інтегровані методи).

Розгляд **третього питання** передбачає аналіз інтерактивних методів навчання та особливостей їх застосування в контексті викладання політології. Це методи навчання в педагогіці, що спрямовані на словесну і практичну взаємодію викладача та здобувачів, а також здобувачів між собою. В основі цього методу лежить принцип зворотного зв'язку, коли здобувач отримує відповіді, зауваження, поради від викладача або однокурсників стосовно його роботи на занятті. Коли здобувачі взаємодіють між собою, викладач виступає координатором і пильнує, щоб учасники навчального процесу не виходили за рамки навчальних і етичних норм. Ці методи у навчанні є одними з найбільш ефективних, оскільки активізують мисленеві і комунікативні здібності молоді.

Під час вивчення **четвертого питання** необхідно буде проаналізувати проблемне навчання та особливості його прояву на заняттях із політології. Проблемне навчання (Problem-Based Learning) – це метод навчання, в якому реальні складні проблеми використовуються як освітній інструмент. *Проблемні методи* - це методи, засновані на створенні проблемних ситуацій, активної пізнавальної діяльності здобувачів, що складається в пошуку і вирішенні складних питань, які потребують актуалізації знань, аналізу, вміння бачити за окремими фактами явища, процеси, закони.

Метод проблемного викладу - спосіб навчання, який передбачає постановку викладачем навчальної проблеми і розкриття шляхів її вирішення в процесі викладу навчального змісту. Даний метод дозволяє формувати в учнів поняття про логіку і способи вирішення наукової або практичної проблеми, уявлень про способи творчої діяльності.

Метод проблемного викладу матеріалу - спосіб навчання, який передбачає постановку викладачем навчальної проблеми і розкриття шляхів її вирішення в процесі викладу навчального змісту. Даний метод дозволяє формувати у здобувачів поняття про логіку і способи вирішення наукової або практичної проблеми, уявлень про способи творчої діяльності. Основні поняття проблемного навчання. Навчальна проблема і проблемна ситуація. Способи створення проблемних ситуацій.

У **п'ятому питанні** необхідно вивчити сутність поняття «критичне мислення». *Критичне мислення* – це система суджень, яка дозволяє аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалювати раціональні рішення. Навички критичного мислення дають змогу не розгубитися у перенасиченому інформацією середовищі й не піддаватися маніпуляціям. А ще критичне мислення важливе у переговорах та допомагає аргументувати свою точку зору, що особливо важливо в контексті підготовки фахівців у сфері політології.

Завдання для самостійної роботи:

1. Методи навчання за рівнем інтенсивності пізнавальної діяльності.
2. Методи навчання за логікою передавання і сприймання навчальної інформації.
3. Методика стимулювання інтересу до навчання.
4. Методика стимулювання обов'язку й відповідальності у навчанні.

Практичне заняття 5.

ТЕМА: Навчально-політологічний процес: профіль закладу

Питання для обговорення:

1. Методологічні, педагогічні та психологічні засади зв'язку політології із профілем закладу (факультету, інституту).
2. Особливості викладання соціально-політичних дисциплін у вищих навчальних закладах різного профілю.
3. Урахування профілю закладу при розробці навчальних програм, текстів лекцій, планів семінарських занять, навчальних посібників тощо.

Методичні рекомендації.

В контексті підготовки до **першого питання** слід звернути увагу на те, що сьогодні, у всьому світі немає такого вищого навчального закладу, де б не вивчалися ті або інші політологічні курси. Проте, зрозуміло, що в кожному університеті, інституті або академії є свій специфічний підхід до складання навчальних планів і програм політології і суміжних з нею дисциплін. Якщо раніше політична наука у вищих навчальних закладах обмежувалася вивченням навчальних курсів «Основи політології», «Політологія» тощо, то у в умовах сучасності з'явилася професія «політолог», спеціальність – «політологія», яка передбачає підготовку фахівців, здатних працювати у сфері експертно-аналітичного оцінювання суспільно-політичних процесів, діяльності політичних партій, громадських об'єднань, взаємовідносин груп громадян, окремих особистостей.

Разом з тим, підготовка бакалаврів і магістрів інших гуманітарних та соціальних спеціальностей не може здійснюватися відокремлено від політичної науки. Тому соціально-політичні навчальні дисципліни – це цикл навчальних курсів, зміст яких має міждисциплінарний, суміжний характер,

а методика викладання – спільні форми організації, методи, засоби навчання.

У процесі опанування **другого питання** цієї теми слід розглянути особливості викладання соціально-політичних дисциплін у вищих навчальних закладах різного профілю – університетах, гуманітарних, природничих, технічних, сільськогосподарських тощо. Слід відзначити, що досліджуючи систему суспільно-політичних навчальних дисциплін, можна спиратися на такі головні чинники: • Відповідність змісту навчальної дисципліни науковому напрямку і спеціальності фахівця. • Міждисциплінарний зв'язок навчальних дисциплін у межах наукового напрямку. Крім того, необхідно усвідомлювати значення зв'язку викладання політології із профілем вищого навчального закладу, а також навчитися виявляти основні напрямки та умови реалізації зв'язку викладання політології з профілем закладу (факультету, інституту).

Під час підготовки до **третього питання** необхідно розглянути методичну роботу кафедр політології із забезпечення зв'язку викладання з профілем підготовки спеціалістів. Урахування профілю закладу при розробці навчальних програм, текстів лекцій, планів семінарських занять, навчальних посібників тощо. Урахування профілю закладу у науково-дослідній роботі викладачів і здобувачів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Особливості урахування профілю закладу при викладанні політології на заочній формі навчання.
2. Особливості урахування профілю закладу при підготовці індивідуальних завдань.
3. Особливості урахування профілю закладу під час контролю та оцінки знань здобувачів вищої освіти.

Практичне заняття 6.

ТЕМА: Політологія: навчально-методичні, наочні та технічні засоби навчання

Питання для обговорення:

1. Навчальна, наукова і методична література із політології як джерело інформації.
2. Фактичний матеріал у викладанні політології та принципи його використання у навчальному процесі.
3. Засоби унаочнення у викладанні політології та психологічно-педагогічні основи їх використання.

4. Місце і роль технічних засобів у навчально-політологічному процесі.

5. Публіцистика, твори художньої літератури і мистецтва у викладанні політології.

Методичні рекомендації.

Вивчаючи **перше питання** цієї теми, необхідно визначити різницю між навчальною, науковою і методичною літературою із політології. Характеристика навчальної літератури як джерела інформації. Визначальна роль навчальної програми у викладанні. Зміст, структура і методичні функції навчальної програми та основні вимоги до її розробки. Підручники і навчальні посібники. Анотація вітчизняної та зарубіжної навчальної літератури з політології. *Наукова література* як джерело навчальної інформації: узагальнюючі праці, монографічні дослідження, статті у журналах і наукових збірниках. Основні вітчизняні і зарубіжні періодичні видання з політології, соціології і філософії. Довідкові видання (словники, енциклопедії, довідники, бібліографічні покажчики) та їх функціональне призначення. *Навчально-методична література* (навчальні програми, плани семінарських занять, методичні розробки, збірники завдань і вправ тощо) та її функціональне призначення.

Розгляд **другого питання** цієї теми присвячений особливостями використання фактичного матеріалу у викладанні політології. Основне функціональне призначення фактичного матеріалу у навчальному процесі в реалізації цілей навчання. Поєднання історичного і логічного підходів у викладанні. Статистичний матеріал у системі джерел навчальної інформації. Класифікація статистичного матеріалу: міжнародний, зарубіжний, національний, місцевий. *Принципи використання у навчальному процесі фактичного матеріалу*: критичний підхід до оцінки фактичного матеріалу, урахування конкретно-історичних умов; поєднання відносних показників з абсолютними величинами; вибір типових і перевірених фактів.

Третє питання передбачає розгляд засобів унаочнення в процесі викладання політології. Засоби унаочнення і технічні засоби навчання виступають в якості чинників підвищення ефективності навчального процесу. Проблема наочності вирішується за допомогою моделювання суспільних явищ і процесів. При цьому наочність може бути використана як при вивченні зовнішніх характеристик (якостей) самих об'єктів, що вивчаються, або їх моделей, а також їх зв'язків і відношень з іншими явищами і процесами моделювання суспільних явищ може бути забезпечено за допомогою засобів конкретної та абстрактної наочності.

Поняття наочності у викладанні. Психологічно-педагогічні основи використання засобів унаочнення. *Класифікація засобів унаочнення*: за характером матеріалу, що подається (натуральні, зображені, умовно-схематичні); за способом зображення (образні, умовно-схематичні); за

змістом (понятійні, ілюстративні); за тривалістю практики використання (традиційні, сучасні). Зовнішня і внутрішня наочність.

Місце і роль технічних засобів у навчальному процесі вивчається у **четвертому питанні** цієї теми. Основні види технічних засобів навчання: навчальні кінофільми, діапроекція, звукозаписи, відеозаписи, комп'ютерна техніка, мультимедійні проектори. Загальні вимоги до використання технічних засобів навчання. Комплексне використання технічних засобів навчання у спеціалізованих аудиторіях. Для використання технічних засобів навчання існують певні обмеження: процес навчання не може тривалий час здійснюватися за їх допомогою, без інтелектуальних контактів між вчителем і учнями. Вони залучаються тільки для вивчення того навчального матеріалу, який іншими засобами засвоїти неможливо.

У **п'ятому питанні** досліджується публіцистика, твори художньої літератури і мистецтва у викладанні політології. Публіцистика в системі засобів навчання. Види творів політичної публіцистики: статті-репортажі, проблемні і науково-популярні статті, документальні нариси. Художня література і мистецтво в системі засобів навчання. Засоби і прийоми використання творів та образів літератури і мистецтва у навчальному процесі: посилення на твір, нагадування образу, цитування, демонстрація, коментування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Методика відбору фактичного матеріалу при викладанні політичних наук.
2. Психологічно-педагогічні основи використання засоби унаочнення у навчально-політологічному процесі.
3. Особливості використання технічних засобів у навчально-політологічному процесі в контексті організації дистанційного навчання.

Змістовний модуль 3.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ПОЛІТОЛОГІЇ: ЛЕКЦІЇ, СЕМІНАРИ, КОНТРОЛЬ, САМОСТІЙНА РОБОТА

Практичне заняття 7.

ТЕМА: Навчально-політологічний процес: методика підготовки і читання лекцій

Питання для обговорення:

1. Виникнення лекційного викладання та основні етапи його розвитку.
2. Структура лекції: вступ, основна частина, висновки та основні вимоги до її компонентів.
3. Методика підготовки викладача до лекції.
4. Методика читання навчальної лекції.
5. Особливості методики викладання окремих видів лекцій із політології.

Методичні рекомендації.

В процесі підготовки відповіді на **перше питання**, слід усвідомити, що лекція – провідна форма організації навчально-політологічного процесу, яка виникла достатньо давно. **Навчальна лекція** – це логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів.

Основні *функції* навчальної лекції із політології: освітня, мотиваційна і виховна.

Методично лекція повинна відповідати таким основним *вимогам*: бути на сучасному рівні розвитку науки, мати закінчений характер (висвітлювати певну тему), бути внутрішньо переконливою (аргументованою), викликати інтерес у здобувачів до науки, активізувати мислення здобувачів, містити добре продумані ілюстративні приклади, спрямовувати здобувачів на самостійну роботу, бути доступною, зрозумілою, чіткою й логічною.

Друге питання присвячене виченню структури лекції. Лекції за своєю структурою можуть відрізнятися одна від одної залежно від змісту й характеру матеріалу, що викладається, а також її типу й застосовуваних методів. Однак, відповідно до закономірностей організації пізнавальної діяльності тих, кого навчають, варто дотримуватися деяких *загальноприйнятих етапів* розгортання лекції.

I етап - вступна частина, зазвичай це: оголошення теми та плану лекції (під запис здобувачами); формулювання мети та завдань лекції; стисла характеристика проблемного поля лекції та ступеню його розробленості; аналіз списку першоджерел, навчальних джерел з теми (6-7 джерел), обсягу та змісту питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

II етап - виклад матеріалу: послідовний і логічний виклад матеріалу; підтвердження основних положень демонстраціями, прикладами; демонстраціями аудіо- та відеоматеріалів; наведення й обговорення зі здобувачами різних поглядів на основні вузлові питання лекції.

Бажано, щоб викладач не нав'язував свої знання та своє розуміння питання, а спрямовував і коректував процес мислення здобувачів. Цінність лекції зростає, якщо її виклад породжує в свідомості здобувача асоціативні зв'язки, які виходять за межі змісту лекційного матеріалу. Виникнення асоціативного ряду продукує нові питання та проблеми, іноді досить несподівані як для викладача, так і для самого здобувача.

III етап – підбиття підсумків лекції: формування загального висновку; установка й завдання для самостійної та пошукової роботи; методичні поради, відповіді на запитання.

Методика підготовки викладача до лекції висвітлюється у **третьому питанні**. *Основні етапи процесу підготовки лекції:*

1) відбір матеріалу з теми лекції. Викладач заздалегідь має визначити основні положення теми, що розглядається на лекції, з'ясувати обсяг матеріалу, який подається здобувачам під запис, урахувати підготовленість аудиторії;

2) оцінка технічних, матеріальних та інших ресурсів, які можуть бути застосовані на лекції;

3) підготовка аудіо-візуального ряду лекції: демонстрацій, ілюстрацій, презентацій, програмного забезпечення;

4) складання плану, тез, конспектів лекції. Щоб у наступному викладач не прив'язувався до тексту лекції варто сам конспект готувати у вигляді детального плану, підкріпленого основними тезами, прикладами, посиланнями. Існує практика складання конспекту лекцій на окремих картках, що дозволяє замінити чи додати необхідний матеріал;

5) підготовка необхідного обладнання: карток-завдань, міні-конспектів для здобувачів тощо;

6) забезпечення організаційних умов для проведення лекції: облаштування робочих місць викладача та здобувачів.

Вивчаючи **четверте питання**, зверніть увагу на те, що *методика читання навчальної лекції передбачає*: формулювання теми, питань плану, мети і головної ідеї лекції; повідомлення списку рекомендованої літератури; дотримання логічної послідовності у викладі матеріалу, розкритті змісту питань основної частини лекції; формулювання визначень понять; аргументованість викладу матеріалу.

Крім того, слід звернути увагу на методи активізації пізнавальної діяльності здобувачів, правила закінчення лекції, основні вимоги до мови лектора, емоційність викладу матеріалу, встановлення контакту і зворотного зв'язку з аудиторією, темп читання та обсяг навчальної лекції.

Вивчення **п'ятого питання** цієї теми передбачає знайомство з особливостями методики викладання окремих видів лекцій із політології. У практиці викладання політичних наук використовують багато різновидів лекцій, які можуть бути *класифіковані за різними критеріями*: За загальною метою: навчальні, агітаційні, виховні, освітні, розвивальні. За дидактичним завданням: вступні, поточні, тематичні, настановні, оглядові,

узагальнюючі, заключні, лекції-консультації, лекції-візуалізації. За науковим рівнем: академічні та популярні. За способом викладу матеріалу: бінарні, лекції-дискусії, проблемні лекції, лекції-конференції.

Завдання для самостійної роботи:

1. Основні етапи його розвитку лекції як форми організації навчання.
2. Співвідношення змісту лекції з навчальною програмою і підручником.
3. Значення робочих записів викладача, їх види і методика складання при підготовці до лекції.
4. Особливості методики читання лекцій здобувачам заочної форми навчання.
5. Використання проблемних методів під час лекцій з політичних наук.
6. Особливості застосування засобів унаочнення і технічних засобів навчання при викладанні політології.

Практичне заняття 8.

ТЕМА: Семінарські заняття із політології: методика їх підготовки і проведення

Питання для обговорення:

1. Семінар як основна форма навчально-політологічного процесу.
2. Основні форми семінарів, їх переваги і недоліки.
3. Елементи структури семінару: вступ, обговорення питань, висновки, основні вимоги до них.
4. Основні етапи процесу підготовки викладача до семінару: визначення мети заняття, збирання і вивчення матеріалу, складання методичної розробки.
5. Методика проведення семінару.

Методичні рекомендації.

Підготовка до **першого питання** передбачає розгляд широкого кола питань щодо семінару як основної форми навчально-політологічного процесу. Зокрема, слід проаналізувати освітні та виховні завдання, які розв'язуються за допомогою семінарських занять; особливості семінару як форми навчання, його переваги і недоліки; співвідношення між лекціями і

семінарами в контексті викладання навчальної дисципліни. *Семінар* (лат. *seminarium* – розсадник) – форма навчання, що передбачає обговорення проблем, які стосуються прочитаної лекції чи розділу курсу. Функції семінарського заняття: освітня, контролююча, виховна.

Різноманітність форм семінарських занять із політології, їх переваги і недоліки необхідно дослідити у **другому питанні** цієї теми. Серед основних *форм семінарів* слід відзначити: групові – ланцюжок, акваріум, дуель; індивідуальні – виступ, вправа; фронтальна робота – коло, мікрофон, незакінчені речення. Слід розглянути причини необхідності упровадження активних форм семінарських занять, наприклад, ділової гри. Методичне й організаційне забезпечення ділової гри. Особливості проведення семінарів за модульно-рейтинговою системою.

Детальному аналізу елементів структури семінарських занять присвячене **третє питання** цієї теми. *Структура семінарського заняття*: *Організаційна частина* – допомагає мобілізувати здобувачів до навчання; активізувати їхню увагу; створити робочу атмосферу для проведення заняття; містить привітання викладача зі здобувачами, виявлення відсутніх, перевірку підготовленості до заняття. *Мотивація та стимулювання навчальної діяльності* – передбачає формування потреби вивчення конкретного навчального матеріалу, повідомлення теми, мети та завдань. Мотивації сприяє чітке усвідомлення його мети, що полягає у досягненні кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й здобувачів. *Обговорення навчальних питань семінару* – полягає в обговоренні й керуванні процесом розгляду основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення. Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування здобувачами вивченої навчальної інформації. *Діагностика правильності засвоєння здобувачами знань* – допомагає викладачеві та здобувачам з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту навчальної інформації, невміння чи помилковості виконання інтелектуальної або практичної дії. Здійснюється за допомогою серії оперативних короточасних контрольних робіт (письмових, графічних, практичних), усних фронтальних опитувань, тренінгу тощо), з використанням комп'ютерної техніки. *Підбиття підсумків заняття* – передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто, мотивацію діяльності групи і окремих здобувачів, оцінювання їхньої роботи).

Методика підготовки до семінарського заняття розглядається в **четвертому питанні**. Основні етапи процесу підготовки викладача до семінару: визначення мети заняття, збирання і вивчення матеріалу, складання методичної розробки. Методика складання плану семінарського заняття та основні вимоги до нього. Зміст і структура методичної розробки до семінарського заняття.

Методика проведення семінарського заняття знайшла своє відображення у **п'ятому питанні**. В контексті цього слід розглянути наступні аспекти цієї проблеми: початок семінарського заняття; вступне слово викладача; методика опитування здобувачів на семінарі, прийоми активізації пізнавальної діяльності здобувачів на семінарі; значення дискусій, які виникають на семінарському занятті та роль викладача у їх проведенні; заключне слово викладача.

Завдання для самостійної роботи:

1. Семінар у формі усних виступів та обговорення питань.
2. Організація, методика підготовки та проведення семінару-диспуту.
3. Специфіка, методика проведення семінару – теоретичної конференції.
4. Облік і оцінка знань здобувачів під час семінарського заняття.
5. Загальні та індивідуальні завдання до семінарського заняття.
6. Оптимальність обсягу літератури, яка рекомендується здобувачам до семінару.

Практичне заняття 9.

ТЕМА: Організація контролю політологічних знань: форми та особливості їх застосування

Питання для обговорення:

1. Система контролю знань здобувачів у вищих навчальних закладах
2. Форми поточного контролю та їх характеристика.
3. Організація підсумкового контролю.
4. Залік як форма семестрового контролю.
5. Іспит як форма підсумкового контролю та методика підготовки викладача до іспиту.

Методичні рекомендації.

Робота над **першим питаннями** цієї теми вимагає усвідомлення змісту та функцій системи контролю знань здобувачів у вищих навчальних закладах. Педагогічний контроль – система перевірки результатів навчання і виховання здобувачів, головною *метою* якого – визначити якість засвоєння навчального матеріалу, ступінь відповідності сформованих умінь та навичок цілям та завданням навчання.

Контроль має відповідати певним *вимогам* і бути об'єктивним, систематичним, освітнім, діагностичним, виховним, формуючим, керівним, розвивальним, оцінювальним, усебічним, а також охоплювати всі ланки навчального процесу й сприяти його розвитку та удосконаленню. Контроль навчання виконує певні функції, має свої види, методи і форми, систему критеріїв оцінки якості професійних знань, навичок і вмінь у здобувачів.

Функції контролю в навчально-політологічному процесі: *діагностична*, яка сприяє з'ясуванню об'єктивного рівня професійних знань, навичок і вмінь у здобувачів; *корегувальна*, котра полягає у внесенні змін у процес навчально-пізнавальної діяльності на основі об'єктивної оцінки попередніх знань, навичок і вмінь; *освітня*, сутність якої в тому, що вона сприяє поглибленню, розширенню і вдосконаленню професійних знань, навичок і вмінь здобувачів і слухачів; *виховна*, яка полягає в тому, що у процесі контролю формуються громадянські якості; *стимулююча*, що спонукає до активності у дидактичному процесі та вдосконаленні своїх знань, навичок і вмінь; *оцінювальна*, сутність якої – у вимірюванні та оцінці знань, навичок і вмінь здобувачів; *розвиваюча*, яка виявляється в тому, що будь-який контроль викликає певне психічне напруження особистості, розвиток її розумових і фізичних сил, творчого мислення тощо; *мобілізує*, котра підсилює, концентрує, зосереджує моральні, інтелектуальні й фізичні зусилля на усунення виявлених недоліків або досягнення нових успіхів у навчанні.

Реалізація функцій залежить від дотримання основних принципів перевірки навчально-пізнавальної діяльності та оцінки знань, навичок і вмінь здобувачів. Викладачі повинні дотримуватися таких *принципів контролю*: індивідуального (за стилем і формами) підходу до перевірки та оцінки знань, навичок і вмінь здобувачів; систематичності та регулярності перевірок і оцінювання навчально-пізнавальних дій здобувачів; урізноманітнення видів і форм контролю, урахування виду й роду майбутньої професійної діяльності; всеосяжності, яка передбачає всебічність, тематичність і повноту контролю та оцінювання; об'єктивності перевірок та оцінювання; диференційованості контролю та оцінювання; єдності вимог до контролю з боку всіх науково-педагогічних працівників.

За призначенням і характером контроль поділяють на такі *види*: *попередній*, *поточний*, *періодичний*, *підсумковий*, *взаємоконтроль*, *самоконтроль*.

Розгляд **другого питання** передбачає характеристику різних форм поточного контролю як основниго виду контролю, який найчастіше використовується у навчальному процесі. *Форми поточного контролю*: індивідуальна співбесіда, колоквиум, контрольна робота. Організація поточного контролю у формі усного опитування на семінарських і практичних заняттях, у формі виконання письмових робіт (контрольних, рефератів); у формі тестування (допоміжний засіб визначення рівня засвоєння здобувачами теоретичних положень, основних політичних понять

і категорій, конкретних методів і прийомів вирішення політологічних завдань, методики прийняття політичних рішень тощо). Методика виконання контрольних робіт здобувачами заочної форми навчання. Проведення семестрових атестацій і визначення рейтингу успішності кожного здобувача денної і вечірньої форм навчання з комплексу фахових дисциплін.

Під час **підготовки третього питання** запропонованої теми, слід дослідити процес організації *підсумкового контролю* знань. Форми підсумкового контролю – семестровий контроль і державна атестація. Залік та іспит як основні форми підсумкового контролю знань здобувачів. Курсова робота як форма перевірки виконання здобувачами практичних робіт і засвоєння теоретичного матеріалу з профільних дисциплін; вимоги до оформлення курсової роботи; рецензування курсових робіт. Кваліфікаційна (бакалаврська або магістреська) робота як форма перевірки отримання здобувачем системи знань, необхідних для присвоєння йому відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня з обраної спеціальності; вимоги до оформлення випускної роботи.

Четверте питання прив'язане аналізу заліку як форми семестрового контролю. Зокрема, слід звернути увагу на особливості проведення письмового та усного заліків з політології; застосування диференційованого заліку (з оцінкою). Крім того, необхідно розглянути методику підготовки викладача до заліку, методичні підходи до складання переліку питань, організацію відпрацювання здобувачами пропущених занять, механізмів зарахування заліку за результатами роботи протягом семестру, методику проведення заліку, а також питання оформлення результатів заліків – заповнення відомості, залікової книжки.

Вивчення **п'ятого питання** передбачає знайомство з іспитом. Це форма підсумкового контролю засвоєння здобувачем теоретичних положень і практичного матеріалу програми навчальної дисципліни. В контексті організації навчального процесу іспит виконує навчальну, контролюючу і виховну функції. Необхідно з'ясувати особливості методики підготовки викладача до іспиту; складання переліку питань до іспиту та екзаменаційних білетів; проведення передекзаменаційних консультацій; методики опитування здобувачів на іспиті; основні вимоги до проведення іспитів в усній і письмовій формах з політології. Слід також визначити правила використання здобувачем допоміжних засобів під час екзамену – комп'ютерів, довідників, законодавчо-нормативних документів, програми вивчення дисципліни. Окремо необхідно дослідити особливості методики підготовки і проведення державного іспиту.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дидактичні принципи, на яких ґрунтується перевірка та оцінювання знань.

2. Самоконтроль в навчально-політологічному процесі.
3. Методика складання тестових завдань з політології.
4. Методичні підходи до рецензування бакалаврських та магістерських робіт.

Практичне заняття 10.

ТЕМА: Навчально-політологічний процес: організація самостійної роботи здобувачів

Питання для обговорення:

1. Організація самостійної роботи здобувачів як одна з найважливіших складових системи навчально-політологічного процесу.
2. Лекція як об'єкт самостійної роботи.
3. Підготовка до семінарських занять як складова самостійної роботи здобувачів.
4. Науково-дослідна самостійна робота здобувачів та її види.
5. Методика написання дипломної роботи з політології.

Методичні рекомендації.

Під час підготовки **першого питання** слід звернути увагу на сутність, місце, значення і форми самостійної роботи здобувачів в навчально-політологічному процесі. Самостійна робота здобувача – це самостійна навчальна діяльність здобувача, яку викладач планує разом зі здобувачем, але виконує її здобувач за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі.

Організація самостійної роботи здобувачів як одна з найважливіших складових системи навчально-політологічного процесу. Матеріали для самостійної роботи, його обсяги добирає викладач, він же визначає графіки, терміни виконання, форми контролю. Розробляє систему завдань, теми рефератів, курсових, кваліфікаційних, дипломних робіт, методичні рекомендації та інструкції, списки обов'язкової і додаткової літератури. Щоб самостійна робота була ефективною, здобувач має глибоко усвідомити її необхідність, мету й подальшу корисність для себе. Обов'язкові умови успішного виконання СР: точне і конкретне визначення завдання, його вмотивованість, наявність і знання здобувачем методики виконання, терміни, форми і види контролю, надання консультативної допомоги з боку викладача.

У другому питанні розглядається лекція як об'єкт самостійної роботи. Завдання здобувача на лекції – одночасно сприймати інформацію, аналізувати її, виокремлювати і скорочено конспектувати основну

інформацію. Конспект лекції допомагає здобувачеві не тільки краще засвоювати матеріал лекції, а й ефективніше організувати подальшу самостійну роботу, гарно підготуватися до практичного і семінарського заняття або швидко повторити матеріал перед іспитом.

В контексті вивчення **третього питання** слід приділити увагу процесу підготовки до семінарських занять.

Підготовка здобувача до семінарських занять передбачає вивчення великої кількості навчальної і наукової літератури, усвідомлення основного змісту книги або статті, пошук необхідної інформації у значному обсязі матеріалу. Велике значення в цьому контексті має формування у здобувачів навичок самостійної роботи з книгою.

Окрему ланку в процесі підготовки до семінарського заняття становить безпосередня підготовка виступу з того чи того питання. Варто, щоб здобувач привчав себе виступати не за готовим текстом, зачитуючи його, а своїми словами, користуючись лише коротким планом.

Підготовка до виступу полягає в тому, щоб до кожного питання скласти на окремій картці чи аркуші короткий план з помітками потрібних цифр, записами цитат, конкретних фактів. Такий підхід дасть змогу виробити вміння виявляти самостійність під час виступів на семінарі.

Четверте питання цієї теми присвячене аналізу змісту науково-дослідної самостійної роботи здобувачів. Зокрема, слід детально розглянути види науково-дослідної самостійної роботи здобувачів: участь у роботі теоретичних конференцій, наукових гуртків і проблемних груп, написання рефератів, конкурсних, курсових і дипломних робіт.

В контексті вивчення **п'ятого питання** цієї теми, здобувачи знайомляться з методикою написання дипломної (бакалаврської, магістрської) роботи з політології. Особливості формулювання мети, завдань, методів дипломної роботи. Теоретичні підходи до визначення об'єкта та предмета кваліфікаційної роботи. Характеристика основних компонентів структури кваліфікаційної роботи: вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури та вимоги до них. Оформлення кваліфікаційної роботи. Організація написання та порядок захисту кваліфікаційної роботи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Форми і види самостійної роботи здобувачів.
2. Можливості і особливості використання комп'ютерів при організації самостійної роботи здобувачів.
3. Порівняйте ефективність конспектування наукових джерел і їх ксерокопіювання.
4. Психолого-педагогічна характеристика «Портфоліо» як методу самостійної роботи.

5. Основні вимоги до наукової доповіді, есе, реферату як результатів самостійної роботи здобувачів.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Методичні рекомендації.

Індивідуальне наукове-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи здобувача навчального, навчально-дослідницького чи проектного характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і є необхідною умовою формування підсумкової оцінки з дисципліни.

Індивідуальне завдання – форма організації навчання, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Мета ІНДЗ – самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань здобувача з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст ІНДЗ. ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, практичних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Під час вивчення цієї навчальної дисципліни *кожен здобувач обов'язково повинен виконати одне індивідуальне навчально-дослідницьке завдання на свій вибір.*

Порядок подання та захист ІНДЗ :

1. Індивідуальні завдання оформлюються у вигляді тез доповідей, рефератів, есе, планів-конспектів, тестових завдань, мультимедійних презентацій тощо.

2. ІНДЗ подається викладачеві не пізніше, ніж за 2 тижні до заліку.

3. Оцінюється ІНДЗ на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ та його захисту здобувачем вищої освіти на підсумковому занятті з курсу.

4. Оцінка за ІНДЗ є обов'язковою складовою підсумкової оцінки з навчального курсу. Питома вага ІНДЗ у загальній оцінці з дисципліни складає 30%.

Тематика доповідей, рефератів, есе:

1. Дати характеристику консультації як форми організації навчального процесу. Класифікація консультацій.

2. Визначити функції консультації, залежно від форми організації занять (консультація до семінарського заняття, до практичного заняття, до екзаменів).

3. Охарактеризувати зміст консультативної роботи викладача – керівника курсової, дипломної, магістерської роботи.

4. Визначити в чому полягає значення самостійної роботи здобувача ЗВО.

5. Дати характеристику основних видів самостійної роботи здобувачів при вивченні дисциплін, що вивчаються на у факультеті.

6. Розкрити зміст та запропонувати кілька форм проведення семінарських занять з дисциплін, що вивчаються на факультеті.

7. Визначити особливості та з'ясувати призначення практичних занять в контексті викладання політичних наук.

8. Розробити кілька варіантів плану практичного заняття до однієї теми дисципліни, що вивчається на факультеті.

9. Розробити кілька варіантів плану лекції до однієї теми дисципліни, що вивчається на факультеті.

10. Розробити комплект тестових завдань з однієї дисципліни, що викладається на факультеті (за вибором здобувача).

11. Підготувати список актуальної рекомендованої літератури (основної та додаткової) до однієї теми дисципліни, що вивчається на факультеті (за вибором здобувача).

12. Обґрунтувати власне уявлення про характер навчання і організацію навчального процесу у вищій школі щодо вивчення політичних дисциплін.

13. Організація дистанційного навчання у вищій школі та особливості викладання політології.

14. Переваги та недоліки дистанційного навчання в контексті викладання політології.

Тематика мультимедійних презентацій, планів-конспектів:

1. Розробити структуру і зміст однієї лекції до одного з предметів (за вибором здобувача).

2. Розробити структуру і зміст одного семінарського заняття з курсу (за вибором здобувача).

3. Розробити структуру і зміст одного практичного заняття з курсу (за вибором здобувача).

4. Розробити структуру і зміст кількох самостійних завдань з одного предмету (за вибором здобувача).

5. Розробити структуру і зміст лекції або практичного заняття з політології в режимі online (за вибором здобувача).

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Природа та сутність політологічної освіти.
2. Політологічна освіта як специфічна форма онтологічного розвитку людини.
3. Сучасні дидактичні концепції, теорії методики викладання.
4. Дидактична концепція Д. Дьюї.
5. “Я-концепція” К. Роджерса у сучасному вузівському навчанні.
6. Теорія самоактуалізації А. Маслоу.
7. Особливості методики навчання у вузах США.
8. Основні аспекти методики викладання у ЗВО країн Європи.
9. Основні етапи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі.
10. Організація, методика проведення заліків, іспитів в університеті.
11. Рівні опанування дидактикою вищої школи.
12. Пояснювально-ілюстративне навчання у вузі: зміст, методика проведення.
13. Методи, прийоми ефективного вузівського проблемного викладання політології.
14. Інноваційні методики модульного політологічного навчання у вищій школі.
15. Організація, методика бально-рейтингової системи навчання.
16. Загальна характеристика основних компонентів вузівського навчального процесу.
17. Загальні дидактичні закономірності викладання.
18. Основні принципи викладання.
19. Умови та шляхи інтенсифікації вузівського навчання.
20. Демократизм, гуманізм у системі методів навчання у вузі.
21. Структура професійно-методичної компетентності викладача.
22. Методика формування педагогічних здібностей викладача.
23. Шляхи ефективного формування педагогічної техніки викладача.
24. Методика подолання педагогічних ситуацій у викладацькій діяльності.
25. Організація, методика самовдосконалення викладача вузу.
26. Сутність, структура, типи навчальних лекцій.
27. Методика відбору інформації для навчальної лекції.
28. Проблемна лекція: специфіка, методика проведення.
29. Організація, методика підготовки та проведення лекції-діалогу.
30. Семінар у системі форм вузівського навчального процесу.
31. Семінар у формі усних виступів та обговорення питань.
32. Організація, методика підготовки та проведення семінару-диспуту.
33. Специфіка, методика проведення семінару – теоретичної конференції.
34. Семінар у системі модульного навчання.
35. Семінар у системі бально-рейтингового навчання.
36. Методи та засоби навчання у вищій школі. Словесні методи навчання.
37. Методи навчання за рівнем інтенсивності пізнавальної діяльності.

38. Методика навчання за логікою передавання і сприймання навчальної інформації.
39. Методика стимулювання інтересу до навчання.
40. Методика стимулювання обов'язку й відповідальності у навчанні.
41. Бінарна методика навчання.
42. Методика контролю і самоконтролю у навчанні.
43. Основи методики формування у викладача техніки володіння своїм тілом.
44. Методика формування внутрішньої педагогічної техніки викладача.
45. Зовнішня педагогічна техніка викладача як засіб ефективного навчання.
46. Функції мовлення викладача.
47. Методика формування професійного мовлення викладача.
48. Умови ефективності діалогічного спілкування у процесі навчання.
49. Індивідуальний стиль спілкування викладача.
50. Методика навчальної діагностики.
51. Форми контролю навчання та критерії оцінювання успішності.
52. Організація, методика керівництва науковою роботою здобувачів-політологів.
53. Професійно-методична компетентність викладача політології.
54. Умови ефективної праці викладача політології.
55. Організація та методика викладання політології.
56. Об'єктивні та суб'єктивні аспекти інтенсифікації вузівського процесу викладання спеціальних дисциплін.
57. Система відбору та обробки інформації як основа викладання політології.
58. Професійно-методична компетентність викладача з політології.
59. Методична система викладання політології.
60. Дидактичні ідеї, які забезпечують упровадження інноваційних технологій навчання.
61. Методологія дидактики вищої школи: історія і сучасність.
62. Спеціальна методика викладання лекцій з політології.
63. Методологічне значення лекцій.
64. Значення навчальної програми в розробці лекційного курсу.
65. Основні способи викладання політології.
66. Елементи педагогічного впливу під час читання лекції.
67. Заключна частина лекції: загальні вимоги.
68. Лекція – бесіда та її ефективність.
69. Вступ до лекції, структура та зміст.
70. Практичне заняття з політології, види та головні цілі.
71. Методика підготовки лекції.
72. Методика викладання політології: антропологічний підхід.
73. Методика викладання політології: політико-культурний підхід.
74. Форми поточного контролю для здобувачів (слухачів)-заочників.
75. Методика викладання політології для здобувачів: форми роботи.

76. Концептуальний підхід до розробки курсу політології.
77. Проблема змісту політології.
78. Понятійно-категоріальний апарат в курсі політології.
79. Проблеми викладання політології: універсальні парадигми.
80. Інновації в політологічній освіті: національні особливості і традиції історичного розвитку.
81. Правила проведення тестування.
82. Гуманістична модель сучасної політологічної освіти у вузі.
83. Політологічна освіта в період трансформації і глобалізації.
84. План-конспект лекції із політології: методика розробки.
85. Інноваційні дії викладача політології: умови та виклики часу.
86. Історичні знання у сучасній політологічній освіті.
87. Наукові засади методики викладання політології.
88. Організація самостійної підготовки здобувачів.
89. Методика підготовки і проведення іспиту.
90. Культура мовлення викладача.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література:

1. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29032/3/Higher_School_Pedagogy_2019.pdf
2. Джеджула О.М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / Вінниця: ВНАУ, 2021. 208 с. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27268.pdf>
3. Дидактика: теорія і практика. Навчально-методичний посібник для здобувачів гуманітарних факультетів / О.С. Березюк, О.М. Власенко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 212 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25153/1/Дидактика.%20Березюк%20О.С.%2С%20Власенко%20О.М..pdf>
4. Калашнікова Л. М., Жерновникова О.А. Педагогіка вищої школи у схемах і таблицях : навчальний посібник. Харків, 2016. 260 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1086/3/Калашнікова%20Л.%20М%2с%20Жерновникова%20О.%20А.%20Педагогіка%20вищої%20школи%20у%20схемах%20і%20таблицях%20%20.pdf>
5. Корчова Г. Л. Дистанційне та змішане навчання: теоретичний аспект *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т.2. С.77-80. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_2/15.pdf

6. Михайличенко О. В. Методика викладання суспільних дисциплін у вищій школі: Навчальний посібник. / Вид. друге. Доп. та перер. – Суми, СумДПУ, 2009. – 122 с.

7. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / О.І. Федоренко, В.О. Тюріна, С.П. Гіренко, С.М. Бойко, М.О. Котелюх, П.Д. Червоний, О.В. Медведєва; за заг. ред. О.І. Федоренко. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9689/Pedahohika%20vyshchoi%20shkoly_KhNUVS_2020_tityl%20Bzmist.pdf?sequence=3&isAllowed=y

8. Педагогіка вищої школи: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижко, І.Ф. Шумілова, О.М. Старокожко, О.Б. Голік. Бердянськ: БДПУ, 2020. 517 с. URL: <https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3261/3/Pedahohika%20vyshchoyi%20shkoly.pdf>

9. Політична освіта в Україні: стан і перспективи удосконалення. / Ю.Якименко (керівник проекту), А.Биченко, В.Замятін, М.Міщенко, О.Розумний, Л.Шангіна. К., 2019. 146 с.

10. Рудакевич О. М. Нетрадиційні форми лекційних та семінарських занять у викладанні політології: методичні рекомендації . – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 37 с.

11. Слободюк Ю. В. Сучасні методики викладання у школах та ЗВО *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т. 3. С.28-31. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_3/7.pdf

12. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 120 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3558.pdf>

13. Тараненко Г.Г. Методика викладання у вищому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. 202 с. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/10038/1/posibnyk_s.1-20.pdf

14. Тарасенко М. І. Онлайн-навчання: інтерактивні методи *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 77. Т.2. С.49-53. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/77/part_2/11.pdf

Додаткова література:

1. Авшенюк Н.М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. (монографія); Лещенко М.П. (ред.). Київ: Інститут обдарованої дитини, 2015. – 610 с.

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/monografii/Monografiya_young_scientist.pdf

3. Армейська, Л. В. Професійна компетентність та неперервна самоосвіта: шляхи самореалізації й самовдосконалення педагогічних працівників. *Проблеми сучасної освіти*. 2019. №10. № 5-14. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/16025>

4. Бойчук І., Козаченко Г. Реалізація здобувачоцентрованого навчання як сучасної парадигми освітнього процесу закладів вищої та фахової передвищої освіти *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2 (106). С. 182-193.

5. Брандибура І. Ю. Підготовка бакалаврів політології в університетах Великої Британії: використання методів активного навчання. *Педагогічні науки*. 2016. С. 85–93.

6. Брандибура І. Ю. Практична підготовка бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу. *Розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті: здобутки, проблеми, перспективи*: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. 2016. С. 18-22.

7. Брандибура І. Ю. Формування громадянської компетентності бакалаврів політології: досвід Великої Британії. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: збірник наукових праць. 2016. №4 (55). С. 58–65.

8. Брандибура І.Ю. Методи контролю та оцінювання у програмах професійної підготовки бакалаврів політології: досвід Англії та Уельсу. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 6. С. 109-114.

9. Брандибура І.Ю. Організація науково-дослідної роботи бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти». 2018. С. 9-13.

10. Брандибура І.Ю. Професійна підготовка бакалаврів політології в університетах Англії та Уельсу: теорії: концепції, підходи. *Молодь і ринок*, 2018. № 10 (165). С. 132-137.

11. Брандибура, І. Ю. Симуляція як метод активного навчання майбутніх політологів. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.*: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2016 .С. 111-113.

12. Буцик І. М. Особливості організації групової навчальної діяльності здобувачів ЗВО в умовах змішаного навчання *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип.85. С.40-45. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/85/8.pdf>

13. Галстян, А. Г. Дистанційна освіта в умовах глобальної пандемії. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. №11. С.75-80.
14. Галушак В. В. Деякі аспекти інноваційної діяльності сучасного педагога у ВНЗ *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* 2021. №78. С. 167-171. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/78/31.pdf>
15. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. Д., 2014. 416 с. URL: <http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/pedagogikavsh.pdf>
16. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. – Ніжин: ПП Лисенко. – 2019. – 408 с.
17. Дзюба М. Содержание образовательных программ профессиональной подготовки бакалавров международных отношений в университетах Великобритании *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1 (105).С. 306-317.
18. Дядюн, С. В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес. *Проблеми сучасної освіти*, 2020. №11. С. 114-125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/17667>
19. Жовтий О. О. Брандибура, І. Ю. Міждисциплінарний підхід у системі політологічної освіти: досвід Великої Британії. *Наукова дискусія: питання педагогіки та психології*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. К. 2015. С. 50-53.
20. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять / за ред. І. Артёмова; (уклад. І. Артёмов, А. Шершун, С. П'ясецька-Устич). Ужгород. ПП «АУТДОР–ШАРК», 2017. 160 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/9703>
21. Кваша О.П. Трансформація політичної культури здобувачської молоді сучасної України *Регіональні студії*. 2019. №19 С.14-19. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/19/4.pdf>
22. Козир М. В. Застосування технологій інтерактивного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. №78. С 186-191. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/78/35.pdf>
23. Козяр М. М., Козловський Ю. М., Стечкевич О. О. Формування інформаційної компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників в умовах пандемії *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. №78. С.192-197. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/78/36.pdf>
24. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч.посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 128 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/494-vkova-ta-pedagogchna-psihologyakutshenkovp.html>
25. Летьяго, Г. В., Чернуський, В. Г., Водолажський, М. Л., Говаленкова, О. Л., Кашіна-Ярма, В. Л., Савельєва, Л. М. Позанавчальна

діяльність здобувачської молоді та її роль у формуванні професійної компетентності. *Проблеми сучасної освіти*. 2019. №9. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/12973>

26. Максименко Н., Салига Н. Системний підхід до процесу формування професійного іміджу майбутніх викладачів у закладах вищої освіти *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 4 (108). С.145-155.

27. Морарь М.В. Місце й роль політичної освіти у формуванні політичної культури української молоді: теоретико-методологічний *Регіональні студії* 2020. №20 С.98-102. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/18.pdf>

28. Немченко С. Г. Педагогіка вищої школи : Підручник для здобувачів вищих навчальних закладів / С. Г. Немченко, О. Б. Голік, О. В. Лебідь. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. – 534 с. URL: http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/1805/1/%D0%9F%D0%92%D0%A8_%D0%9B%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%B4%D1%8C.pdf

29. Немець, Л. М., Сегіда, К. Ю., Логвинова, М. О. Індивідуальні освітні траєкторії: роль у забезпеченні якості вищої освіти. *Проблеми сучасної освіти*, 2020. №10. С. 51-60. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/16108>

30. Опанасюк В.В. Подолання кризи демократії шляхом громадянської освіти в університеті *Регіональні студії*. 2022. №29 С. 72-77. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/29/11.pdf>

31. Павлова, О. Л., Ларічева, Л. В. Методика розвитку критичного мислення у вищій школі. *Проблеми сучасної освіти*, 2020. №10. С. 133-138. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/16086>

32. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : монографія / [О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.] ; за ред. О. А. Кучерук. – Київ : КНТ, 2016. 258 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1088_96565786.pdf

33. Раковець О., Раковец С. Компетентність педагога как основа его профессионализма *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1 (105). С.50-60.

34. Салун О. О., Павлова О. Л., Вовк К. В., Гайдукова О. О., Ніколенко Є. Я. Проблеми дистанційного навчання в період пандемії COVID-19. *Проблеми сучасної освіти*. 2020. №11. С.86-90. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/17657>

35. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2017. 32 с. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-andguidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf

36. Стрельбицька С. М. Індивідуальна освітня траєкторія професійного розвитку здобувачів освіти в умовах магістратури *Науковий*

часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип.86. С. 204-209. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/86/40.pdf>

37. Телехова, О. П., Тесленко, О. В. Інноваційні педагогічні технології як засіб оптимізації освітнього процесу. *Проблеми сучасної освіти.* 2019. №9. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/12997>

38. Терно С. О. Критичне мислення: стратегії та процедури *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* 2015. Вип. 44. том 2. С. 179-183.

39. Тернопільська В.І. Довідник з виховної роботи зі здобувачами / В.І. Тернопільська, Т.В. Коломієць, І.О. Піонтківська. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2014. 264 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5357/1/V_Ternopilska_NKB_GI.pdf

40. Цурканова І.О. Політична свідомість нового «покоління X, Y, Z» в розбудові українського суспільства *Регіональні студії.* 2022. №29 С. 110-113. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/29/18.pdf>

41. Шевчук Г. Й. Дистанційне навчання у вищій школі: переваги, недоліки, перспективи *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2021. Вип.79. Т.2. С. 205-209. URL: http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/79/part_2/46.pdf

42. Яковенко О. І. Розвиток методичної компетентності викладача ЗВО як науково-педагогічна проблема *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2022. Вип.86. С. 221-227. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/86/43.pdf>

ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний та періодичний контроль знань здобувачів здійснюється на практичних заняттях, консультаціях та частково на лекціях і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів з певних розділів (тем) навчальної програми, а також їх готовність до виконання конкретних завдань.

Завдання поточного та періодичного контролю зводяться до того, щоб: виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається; визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення; виявити ступінь відповідальності здобувачів і ставлення їх до роботи, встановивши причини, які перешкоджають їх роботі; виявити рівень опанування навичок самостійної роботи і намітити шляхи і засоби їх розвитку; стимулювати інтерес здобувачів до предмета і їх активність у пізнанні.

Методами контролю є:

- Контроль ведення конспекту лекцій та оцінювання роботи здобувачів під час лекцій;
- Контроль підготовки та оцінювання активності здобувачів під час практичного заняття;
- Контроль виконання самостійної роботи;
- Контроль виконання ІНДЗ;
- Тестовий поточний контроль.

Підсумковий контроль. Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни здійснюється за накопичувальною системою оцінювання у формі заліку. Загальну кількість балів (100 бальна система) здобувач отримує шляхом складання балів за окремі види навчальних завдань.

Критерії та методи оцінювання

Методи	Критерії оцінювання	Бали
Робота під час практичних занять, над аналітичними завданнями, індивідуальними або груповими завданнями тощо.	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував всебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, вміє грамотно інтерпретувати одержані результати; продемонстрував знання фахової літератури; здатність застосовувати знання на практиці, обґрунтовувати власну думку.	7
Робота індивідуальними навчально-дослідними завданнями	виставляється здобувачу вищої освіти коли зміст відповідає темі і розкриває її повною мірою, структура роботи та її оформлення відповідають встановленим вимогам; під час презентації, чітко та стисло викладено основні результати дослідження, використано ілюстративний матеріал, надано повні та обґрунтовані відповіді на питання.	30
Тестування до окремих тем	виставляється здобувачу вищої освіти за одне тестове питання у випадку правильної відповіді. За кожною темою, де передбачено тестування, пропонується 10 тестових питань закритого типу	0,5

Розподіл балів, які отримують здобувачи

Поточний та періодичний контроль			ІНДЗ	Сума балів
Змістовий модуль №1	Змістовий модуль № 2	Змістовий модуль № 3		

П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	П10	30	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни